

m. h. t. hvorledes studiet er lagt tilrette, eksamensformen og hvad uddannelsen kan bruges til efter eksamen, i form af gennemgang af arkivers, museers og bibliotekers indretning og opgaver. Der er forholdsvis fyldige bibliografier også over vestlige værker, de sidste forsynet med passende kritiske kommentarer, foruden en regulær studievejledning med anvisning på hvorledes en skriftlig afhandling udformes.

Hvis man efter denne bog er i tvivl om hvad der i Østtyskland forventes af historikerne er det i hvert fald ikke forfatterens skyld! JAKOB PASTERNAK

ALEXANDER GERSCHENKRON: *Continuity in History and other Essays*. Cambridge, Mass., The Belknap Press of Harvard University Press, 1968. x + 545 s. \$ 10.00.

Det foreliggende værk afrunder og supplerer forf.s første essaysamling fra 1962, »Economic Backwardness in Historical Perspective«, ved at behandle de samme emnekredse. De enkelte artikler har alle tidligere været offentliggjort enkeltvis, men ved at samle dem opnår forf. at åbne bemærkelsesværdige perspektiver ved at være i stand til at belyse givne problemstillinger fra flere sider. Den russisk-fødte Gerschenkron er professor i økonomisk historie ved Harvard universitetet, og, som denne og foregående essaysamling viser, ydermere en meget alsidigt interesseret og orienteret forsker.

Forf.s vigtigste arbejdsområde er industrialiseringens gennembrud i Europa og særligt i Rusland. I sin metodik og sine hovedsynspunkter tager han afstand fra den Rostowske opfattelse af industrialisering som en trinvis, og i hvert land sig gentagende udvikling. Han hævder heroverfor, at hvert enkelt lands økonomiske udvikling er et unikt fænomen, som må betragtes i sammenhæng med graden af dets tilbagestående. Det er da nærliggende at vurdere denne fase ud fra dette udgangspunkt, eftersom de enkelte landes økonomiske niveau er uens før og under industrialiseringens gennembruddets indtræffen. Forf. kan således i artiklen »The Typology of Industrial Development as a Tool of Analysis« opstille 8 parvis kontradiktoriske typer på industrialisering alene i det 19. århundrede, ligesom han påviser, at industrialiseringsprocessen bliver vanskeligere, jo mere tilbagestående et land er.

Gerschenkron har ved sin publikation placeret sig som en kritisk økonomisk historiker, der vender sig mod brede generaliseringer ved metodisk at isolere og udhæve deres ikke reducerbare elementer. Nogle indgroede forestillinger indenfor økonomisk litteratur tager han livet af, det gælder således myten om en egalitær jordreform som fremmende for industrialisering. I værkets længste essay, »Russia: Agrarian Policies and Industrialization, 1861-1914«, vises, at livegenskabets ophævelse 1861 ikke betød nogen stimulans for industrialiseringen i Rusland; det var først ved Peter Stolypins reformer 1906-10, at der blev skabt et købekraftigt og produktionsdygtigt lag af større bønder. I perioden 1906-14 opnåedes der en årlig vækstrate på 6% for industrien, hvilket sammenlignet med den Witteske periode, hvor staten havde optrådt særdeles aktivt, ikke var noget ringe resultat, og det skønt staten nu førte en udpræget deflationspolitik.

I Frankrig, hvor revolutionen 1789 havde konsolideret bondestanden på bekostning af de større jordbesiddere, vanskeliggjordes industrialiseringen og foregik betydeligt langsommere end i England og Tyskland trods lige så gode naturlige forudsætninger («Economic Aspects of Revolutions»), og i Sovjetunionen, hvor alle større brug udstykkedes ved jordreformen 1917, opstod »saksekrisen«, et stadig mere udpræget misforhold i prisen på industrivarer og landbrugsvarer, og blev en væsentlig årsag til kollektiviseringen («An Analysis of Soviet Agriculture»).

Alsidigheden hos forf. viser sig i de essays, der behandler sovjetisk litteratur og kulturpolitik, hvilke i hvert fald med en historikers øjne er rene perler af indsigt og velskrevethed, ofte med overraskende indhold. For anmelderen var således politisk litteraturomskrivning et ukendt fænomen. At litteraturen i Sovjetunionen skrives i snæver forbindelse med de herskende politiske strømninger, er velkendt, men Gerschenkron viser ydermere i »The Changeability of a Dictatorship«, hvorledes sovjetiske forfattere omskriver deres bøgers handling og ændrer personkarakteriseringer i nye udgaver i takt med de i mellemtiden indtrufne politiske forandringer.

Essayformen hos Gerschenkron forekommer tiltalende, dels fordi de enkelte artikler og anmeldelser ikke synes at stå isoleret, og dels fordi det gennem denne form er lykkedes forf. at fremhæve tanker og betragtninger prægnant uden at være tvunget til at støbe dem indenfor monografiens afstukne rammer. De Gerschenkronske synspunkter virker således ekstra stimulerende og synes velegnede som udgangspunkt for parallelle undersøgelser, f. eks. indenfor dansk industrihistorie, og værket i sig selv kan anvendes som et fremragende argument i den standende debat herhjemme om egnetheden af den traditionelle disputats.

MARTON DE HARTYANI

AIRA KEMILÄINEN: Nationalism. Problems Concerning the Word, the Concept and Classification. Jyväskylän Kasvatusopillinen Korkeakoulu. Jyväskylän Yliopistoyhdistys. Jyväskylä 1964. 252 s.

Kemiläinen tager sit udgangspunkt i en leksikografisk gennemgang af begreberne »nation« og »folk« på latin, og i fransk, engelsk og tysk, og i en undersøgelse af begrebet »nationalisme«, som han først finder anvendt i større målestok fra 2. halvdel af det 19. århundrede. Han følger derefter artikuleringen af en national bevidsthed hos enkelte tænkere i det 18. århundrede – i første række Rousseau og Herder – og lægger i et følgende kapitel specielt vægt på ideudviklingen i Tyskland som en forudsætning for en analyse og en vurdering af »the Kohn Dichotomy«, skellet mellem »Western« og »Non-Western Nationalism« og af Carlton Hayes' og dennes elevs klassifikationsforsøg. Hans hovedkonklusion er, at de hidtidige klassifikationsforsøg har været for enkle og især, at det er fejlagtigt at forsøge som Kohn at opstille en principiel forskel mellem en rationel, demokratisk vestlig nationalisme og en irrationel, autoritær tysk eller tysk-inspireret nationalisme. Der er i højere grad tale om en ensartet bølge af tanker, der omfattede hele Europa.